

VAKIF YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINA YÖNELİK VERGİSEL TEŞVİKLERİN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Murat ÖZDEN*

Özet:

Anayasa ve Yükseköğretim Kanunu ile getirilen sınırlamalar nedeniyle ülkemizde özel üniversiteler sadece vakıflar tarafından kurulabilmektedir. Özel üniversitelerin kuruluşunun özendirilmesini ve vermekte oldukları eğitimin niceliksel ve niteliksel artışını hedefleyen çeşitli vergisel teşvikler mevzuatta yer almaktadır. Bunların başlıcalarını çeşitli vergi muafiyetli uygulamaları ile özel üniversitelere bağış yapılmasını özendirilmeye yönelik vergisel düzenlemeler oluşturmaktadır. Ancak, oldukça büyük rakamlara ulaşan gelirleriyle sunmakta oldukları eğitimin kalitesini günden güne artıran, çalışanlarına yönelik uyguladıkları ücret politikaları ile devlet üniversitelerinden sürekli kalifiye eleman transfer edebilen, laboratuvarlar, kütüphaneler vb. temel birimlere devlet üniversitelerinden çok daha fazla kaynak ayırabilen özel üniversiteler karşısında devlet üniversitelerinin gelirleri düşük olduğundan rekabet eşitsizliği ortaya çıkmaktadır.

EXAMINATION AND EVALUATION OF TAX ENCOURAGEMENTS ORIENTED TOWARDS FOUNDATION UNIVERSITIES

Abstract

Private universities in Turkey can only be founded by foundations because of the restrictions of Turkish Constitution and Higher Education Law. There are many tax encouragements to promote founding private universities and increasing quality and quantity of their education. The main tax encouragement applications are several tax exemptions and tax regulations to encourage the grant that taken by private universities. On the other hand, private universities have been increasing quality of their education day by day with their big budget, transferring skilled person from the state universities with salary policies, allocating more sources than the state universities for basic elements e.g. labs, library. So revenue inequality between private and state universities has been creating competition inequality.

LGİRİŞ

Son yıllarda ülkemizde devlet üniversitelerinin yanı sıra özel üniversitelerin de sayılarının hızla arttığı gözlenmektedir. Söz konusu özel üniversiteler T.C. Anayasasının 130. Maddesi, Yükseköğretim Kanunu ve Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği çerçevesinde kurulabilmektedir (Bkz. Sezer, 1999:142-145).

Anayasamızın 130. Maddesinde “ Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre , kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir.” hükmü yer almaktadır. Böylece özel üniversitelerin ancak vakıflar tarafından kurulabileceği anayasada yer alan bu hükümle bir temel kurala bağlanmış olmaktadır.

Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 4. Maddesinde “Vakıf yükseköğretim kurumu, vakıf tarafından kurulması istenen veya kurulmuş bulunan yükseköğretim kurumudur” şeklinde tanımlanmıştır. Aynı yönetmeliğin izleyen maddelerinde, Vakıf yükseköğretim kurumlarının çeşitlerinin vakıf üniversitesi, vakıf yüksek

* Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi, İşletme Eğitimi Bölümü

teknoloji enstitüsü ve bu ikisi bünyesinde yer alan fakülte, enstitü v.b. diğer kurumlardan oluştuğu hüküm altına alınmıştır.

Vakıflar kazanç sağlamak amacıyla yükseköğretim kurumu kuramazlar. Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, vakıf tüzel kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olup, vakıf yükseköğretim kurumlarının gelirleri, geçici olarak dahi hiçbir surette vakıf mamelekine veya hesaplarına intikal ettirilemez.

II.VAKIF YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINA YÖNELİK VERGİSEL TEŞVİKLER

Vakıf yükseköğretim kurumlarının kuruluşunun özendirilmesini ve vermekte oldukları eğitimin kalitesini niceliksel ve niteliksel olarak artırılmasını hedefleyen çeşitli vergisel teşvikler mevzuatta yer almaktadır. Bunların başlıcalarını çeşitli vergi muafiyeti uygulamaları ile vakıf yükseköğretim kurumlarına bağış yapılmasını özendirilmeye yönelik vergisel düzenlemeler oluşturmaktadır.

A.VERGİ MUAFİYETİ UYGULAMALARI

1.Kurumlar Vergisi Muafiyeti

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1. Maddesi dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin kurumlar vergisine tabi olduğunu hüküm altına almaktadır. Söz konusu iktisadi işletmelerin dernek ve vakıflara ait ve tabi olması, faaliyetlerinin devamlı bulunması ve sermaye şirketi ve kooperatif statüsü taşımayan ticari, sınai ve zirai işletmeler olması gerektiği ise aynı kanunun 5. Maddesinde belirtilmektedir. Söz konusu dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin kazanç amacı gütmemeleri, faaliyetlerinin kanunla verilmiş görevler arasında bulunması, tüzel kişiliklerinin olmaması, müstakil muhasebelerinin ve kendilerine tahsis edilmiş sermayelerinin veya işyerlerinin bulunmaması mükellefiyetlerine işir etmez. Dolayısıyla vakıf yükseköğretim kurumları kurumlar vergisine tabidir (Bkz. Özkan, 2000: 92-103).

Ancak, Yükseköğretim Kanunu'nun Ek 7. Maddesi vakıflarca kurulacak yükseköğretim kurumlarının aynı kanunun 56. Maddesinde yer alan mali kolaylıklardan, muafiyetlerden ve istisnalardan aynen yararlanacağını hüküm altına almaktadır. Söz konusu 56. Madde Üniversitelerin ve yüksek teknoloji enstitülerinin genel bütçeye dahil kamu kurum ve kuruluşlarına tanınan mali muafiyetler, istisnalar ve diğer mali kolaylıklardan aynen yararlanacakları hükmünü getirmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 7. Maddesinin 3. Bendinde "Kamu idare ve müesseseleri tarafından ilim, fen ve güzel sanatlar ile tarım ve hayvancılığı öğretmek, yaymak, ıslah ve teşvik etmek maksadıyla işletilen müesseseler (Okullar, okul atölyeleri, konservatuarlar, genel kütüphaneler, tiyatrolar, müzeler, sergiler, numune fındıklıkları, tohum ve hayvan ıslah ve üretime istasyonları, yarış yerleri, kitap, gazete ve mecmua yayınevleri ve emsali müesseseler)" kurumlar vergisinden muaf tutulmuştur.

Buna göre, üniversiteler ve yüksek teknoloji enstitüleri genel bütçeye dahil kamu kurum ve kuruluşlarına tanınan mali ayrıcalıklardan aynen yararlanabilmekte, vakıf yükseköğretim kurumları da üniversite ve yüksek teknoloji enstitülerine tanınan mali ayrıcalıklardan aynen yararlanabildiğinden vakıf yükseköğretim kurumları kurumlar vergisinden muaf olmaktadır.

2.Veraset Ve İntikal Vergisi Muafiyeti

Vakıf yükseköğretim kurumlarına yapılan her türlü bağış ve vasiyetler, vergi, resim, damga resmi ve harçlardan muafır. Türkiye Cumhuriyeti tabiyetinde bulunan şahıslara ait mallar ile Türkiye'de bulunan malların veraset tarihiyle veya herhangi bir suretle olursa olsun ivazsız bir tarzda bir şahıstan diğer bir şahsa intikali veraset ve intikal vergisine tabidir. Veraset ve intikal vergisinin mükellefi, veraset tarihiyle veya ivazsız bir tarzda mal iktisap eden gerçek veya tüzel kişidir. Dolayısıyla vakıf yükseköğretim kurumları veraset yoluyla ya da karşılıksız bir şekilde mal iktisap etmesi durumunda veraset ve intikal vergisi mükellefi olmakla birlikte Yükseköğretim Kanunu'nun Ek 7.maddesi ve 56.maddesinin a fıkrası gereğince veraset ve intikal vergisinden muaf tutulmuşlardır.

3.Emlak Vergisi Muafiyeti

Vakıf yükseköğretim kurumları emlak vergisinden muafır. Emlak Vergisi Kanununa göre Türkiye sınırları içinde bulunan bina, arsa ve araziler emlak vergisine tabidir. Emlak vergisinin mükellefi, bina, arsa ve arazinin maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yoksa malik gibi tasarruf edenlerdir. Dolayısıyla vakıf yükseköğretim kurumları sahip oldukları bina, arsa ve arazi nedeniyle emlak vergisi mükellefi olmakta ancak Yükseköğretim Kanunu'nun ek 7. Maddesi gereğince bu vergiden muaf tutulmuşlardır.

4.Gümrük Vergisi Muafiyeti

Yükseköğretim Kanunu'nun Ek 7. Maddesi ve 56.maddesinin c fıkrası gereğince, vakıf yükseköğretim kurumları eğitim, öğretim ve araştırma amacıyla yurt içinde bulunmamak veya üretimi yapılmamak kaydıyla ithal edilen makine, alet, cihaz, ecza, malzeme ve yayınlar ile bağış yoluyla yurtdışından gelen aynı cins malzemeler, gümrük vergisi ile buna bağlı vergi, resim ve harçlar dahil olmak üzere her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulmuştur.

B.BAĞIŞ VE YARDIMLARIN ÖZENDİRİLMESİ

Vakıf yükseköğretim kurumlarının kendilerini kuran vakıflardan ayrı bir tüzel kişiliği vardır ve vakıf yükseköğretim kurumlarına doğrudan doğruya bağış, yardım ve vasiyet yapılabilir. Bağış, yardım ve vasiyetlerin kullanılmasında, bunları yapanların koydukları ve kanunlara göre geçerli sayılan kayıtlara ve koşullara uyulmak zorundadır. Vakıf yükseköğretim kurumlarına yapılan bağışların hiçbir surette vakıf hesaplarına aktarılması mümkün değildir. Vakıf yükseköğretim kurumlarının bağış ve diğer şekillerde iktisap edecekleri taşınmaz mallar tapuda vakıf tüzel kişiliği adına değil, yükseköğretim kurumlarının tüzel kişilikleri adına tescil edilir. Bu uygulama, yükseköğretim kurumunun almış olduğu bağışların kendilerini kuran vakıflara aktarılmasını engelleyerek, bağış yapan kişilere, bağışlarının yükseköğretim kurumu tarafından değerlendirileceği güvencesini vermekte ve böylece bağış yapımını özendirilmektedir.

Öte yandan, gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri tarafından vakıf yükseköğretim kurumlarına makbuz karşılığında yapılan nakdi bağışlar, gelir ve kurumlar vergisi kanunları hükümlerine göre yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden veya kurum kazancından indirilir. Bu uygulama, vakıf yükseköğretim kurumlarına nakdi bağış yapan gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerinin daha az vergi ödemelerini sağlamak suretiyle en temel toplumsal ihtiyaçlardan biri olan yükseköğretime yönelik nakdi bağış yapımını özendirilmektedir (Bkz. Özden, 1988: 35-37).

HILSONUÇ

Vakıf yükseköğretim kurumlarının, 2547 sayılı Kanun hükümleri uyarınca Devlet tarafından kurulan Devlet yükseköğretim kurumları ile aynı vergisel teşviklerle özendiriliyor olması, vakıfların yükseköğretim kurumu kurmalarını ve bu kurumlarda verilen eğitimin niceliksel ve niteliksel olarak geliştirilmesini sağlamaktadır. Ancak, oldukça büyük rakamlara ulaşan gelirleriyle sunmakta oldukları eğitimin kalitesini günden güne artırarak, çalışanlarına yönelik uyguladıkları ücret politikaları ile devlet yükseköğretim kurumlarından sürekli kalifiye eleman transfer edebilen, laboratuvarlar, kütüphaneler vb. temel birimlere devlet yükseköğretim kurumlarından çok daha fazla kaynak ayırabilen vakıf yükseköğretim kurumları karşısında devlet yükseköğretim kurumlarının gelirleri düşük olduğundan rekabet eşitsizliği ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu rekabet eşitsizliği, ayrı bir makalenin konusu olabilecek önemde olan vakıf yükseköğretim kurumlarına yapılan devlet katkısıyla iyice derinleşmektedir. Devlet yükseköğretim kurumları ile vakıf yükseköğretim kurumları arasında, verilen eğitimin kalitesinde devlet yükseköğretim kurumları aleyhine gelişen fiili durum mevcut mali düzenlemelerin yeniden ele alınmasını gerektirmektedir. Vakıf yükseköğretim kurumlarına yönelik mali teşviklerin tamamen kaldırılması mümkün değildir. Ancak söz konusu teşviklerin vergi muafiyeti gibi bir uygulama yerine, belli kriterler çerçevesinde vergi erteleme uygulaması şeklinde yapılması hem adaletin sağlanması için, hem de devlet yükseköğretim kurumlarına aktarılabilecek yeni kaynakların yaratılması suretiyle onların düştüğü zor durumdan çıkabilmeleri için, önem taşımaktadır (Bkz. Özden, 2000: 18-23). Unutulmamalıdır ki vakıf yükseköğretim kurumları kuruldukları ilk günden bu yana devlet yükseköğretim kurumlarının kaynakları ile beslenmişlerdir. Özellikle bilim adamları ve yöneticiler gibi yetişmiş kalifiye elemanlar ve kamu arazisi bu kaynakların en önemli parçalarını oluşturmaktadır. Diğer bir deyimle devlet yükseköğretim kurumlarının içinde olduğu sorunların çözülmemesi, ki aralarındaki rekabet eşitsizliği bu sorunları iyiden iyiye derinleştirmektedir, ileride vakıf yükseköğretim kurumlarının daha büyük sorunlarla karşılaşmasına da neden olacaktır.

KAYNAKLAR

- Özden, M., "Bağış ve Yardımların İndirimi", *İşletme ve Muhasebe Bülteni*, 3, 24, 35-37, Mart 1988.
- Özden, M., "Vergi Erteleme Uygulamalarının Yaygınlaştırılmasına Teorik Bir Yaklaşım", *Yaklaşım*, 8, 85, 18-23, Ocak 2000.
- Özkan, C., *Dernekler ve Vakıflar*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2000.
- Sezer, Y., "Özel Üniversitelerin Vergilendirilmesi", *Yaklaşım*, 7, 73, 142-145, Ocak 1999.